

Etelä-Savon maakuntaliiton lausunto Itäisen Suomen ohjelmatyöstä

Etelä-Savon maakuntaliitto on ollut aktiivisesti mukana Itäisen Suomen ohjelman valmistelutyössä ja arvostamme suuresti mahdollisuutta osallistua tähän tärkeään kehitystyöhön. Olemme osallistuneet ohjelman valmisteluryhmän ja neuvottelukunnan työskentelyyn, ja olemme olleet mukana tuomassa esille Etelä-Savon erityistarpeita ja kehittämisenäkökulmia.

Pidämme erittäin tärkeänä, että Itäisen Suomen maakuntien erityistarpeet on tunnistettu ja ohjelmatyöllä pyritään tukemaan alueen kehitystä. Ohjelmatyö luo ainutlaatuisen mahdollisuuden käydä vuoropuhelua ministeriöiden ja hallituksen kanssa suuralueemme poliittisista kysymyksistä ja kehityshaasteista koko pääministeri Orpon hallituskauden ajan.

Ohjelmatyön rakenne, jossa kuusi pääteemaa ohjaa toimenpide-esityksiä, tarjoaa hyvän kehikon Itäisen Suomen kehittämislle. Nämä teemat vastaavat alueemme kehittämislle kriittisiin pullonkauloihin ja luovat pohjan alueellisesti merkittävillle toimenpiteille.

Periaatteellisia huomioita ohjelmasta

Itäisen Suomen ohjelman valmistelu on tapahtunut aikana, jossa koko julkisen sektorin ml. kunnat ja valtio, toimintaympäristö on ollut historiallisen suuren hallinnollisen muutoksen kohteena. Samaan aikaan toimijoiden tulisi pystyä tasapainottamaan julkista taloutta, mikä on heijastunut myös itäisen Suomen ohjelman rahoitusmahdollisuuksiin. Valmisteluvaiheessa ohjelman toimenpiteisiin ei ole osoitettu uutta rahoitusta, mikä on vaikuttanut esitysten toteutettavuuteen ja konkretiaan.

Erityisesti valtionhallinnon säästövelvoitteet ovat heijastuneet ohjelmaan ja monilla toimenpiteillä on jäänyt ylätasoin luonne ilman alueellista kohdentamista tai käytännön toimeenpanosuunnitelmia. Etelä-Savon maakuntaliitto katsoo, itäiseen Suomeen tulisi kohdentaa myös uusia rahoitusresursseja, jotta alueen pitkäaikaiset rakenteelliset haasteet voidaan tehokkaasti ratkaista.

Erityisesti ohjelmaluonnoksen toimenpide-esityksistä puuttuvat konkreettiset ja alueelliset kohdennusesitykset, mikä heikentää sen toimivuutta ja alueellista relevanssia. Itäisen Suomen alueilla on käytettävissä monia paikallisia erityispiirteitä ja tarpeita, joita ei ole riittävästi otettu huomioon valmistelussa. Itäisen Suomen positiivinen erityiskohtelun pitäisi voida olla mahdollista siltä osin, kun se ei ole ristiriidassa lainsäädännön kanssa.

Lisäksi on tärkeää huomioida, että Itäisen Suomen ja Pohjoisen Suomen ohjelmien valmistelu on käyty rinnakkain, mutta näiden ohjelmien välillä on merkittäviä eroja konkretian tasolla. Pohjoisen Suomen ohjelman toimenpide-esitykset ovat selvästi konkreettisempia ja alueellisesti kohdennetumpia kuin Itäisen Suomen ohjelman vastaavat esitykset.

Koska nämä periaatteelliset haasteet ovat jääneet ratkaisematta, Etelä-Savon maakuntaliitto katsoo, että ohjelmaluonnos ei esityksessään riittävästi vastaa Itäisen Suomen erityistarpeisiin ja alueen kehityshaasteisiin. Siksi on tärkeää, että Itäisen Suomen ohjelman poliittisessa käsittelyssä otetaan huomioon alueellisten maakuntien, myös Etelä-Savon, jo elokuussa julkaisemassa asiakirjassa esitetyt konkreettiset toimenpide-esitykset. Tämä asiakirja löytyy Etelä-Savon maakuntaliiton verkkosivuilta ja se on valmisteltu maakuntien yhteistyössä.

Ehdotus monipaikkaisuuspilotista

Ohjelmaluonnoksen sivuilla 12 todetaan, että "vähenevä väestömäärä on tarkoittanut myös taloudellisen toiminnan vähenemistä". Tämä ei kuitenkaan täysin vastaa Etelä-Savon tilannetta. Vaikka alueemme väestö on vähentynyt, Etelä-Savo on pystynyt kasvattamaan talouttaan ja kehittämään elinkeinoelämänsä erityisesti metsäteollisuuden, ravinnon tuotannon ja matkailun alueilla ennen

hyökkäyssodan alkamista. Väestökehityksen haasteet kuitenkin luovat paineita maakunnan pitkän aikavälin kehitykselle, ja on tärkeää, että ohjelma ottaa tämän huomioon.

Etelä-Savon maakuntaliitto katsoo, että Itäisen Suomen ohjelman jatkovalmistelussa on otettava entistä tarkemmin huomioon alueelliset erityispiirteet, kuten Etelä-Savon kausiväestön suuri määrä ja potentiaali. Etelä-Savon maakuntaliitto liittää lausuntoonsa myös ehdotuksen Etelä-Savon monipaikkaisuuspilotista konkreettisena, alueellisesti kohdennettuna toimenpiteenä, joka tukee alueen elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä pitkällä aikavälillä.

Vastaukset pyydettyihin asiakoihtiin:

1. Toimet, joilla lisätään kestävää kasvua, investointeja ja alueiden elinvoimaa

- Rahoituksen pullonkaulojen avaaminen ja panostukset TKI -toiminnan vahvistamiseen ovat oikeanlaisia ja tarpeellisia toimenpiteitä kasvun vauhdittamiseksi. Yliopistokaupunkien innovaatioekosysteemien ohella myös muiden kaupunkien innovaatiokeskittymien (Etelä-Savossa Mikkeli ja Savonlinna) asema on turvattava.
- Erityisalueen edistäminen on tarpeellinen toimenpide. Etukäteen ei tule rajoittaa erityisalueen maantieteellisesti ja toiminnallisesti, jotta suunnitellun toimenpiteen vaikuttavuus turvataan.
- Valtion ja kaupunkien temaattinen kumppanuus (kohta 14) tulee koskea Savonlinnaa, jolla on merkittävää teollista kasvupotentiaalia.
- Etelä-Karjalaan ja Kymenlaaksoon suuntautuva EAKR -lisärahoitus ei saa vähentää Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntiin tai ELSA -alueelle suuntautuvaa rakennerahasto-rahoitusta ohjelmakaudella 2021-2027. Lisärahoitus mainituille kahdelle maakunnalle tulee ottaa kansallisesta EU -rahan reservistä.
- Korvamerkitään BFn myöntövaltuuksiin itäisen Suomen bkt:n mukainen osuus myöntövaltuutta käytettäväksi itäisen Suomen toimijoiden t&k hankkeisiin.
- Selvitetään mahdollisuutta suuryrityksien investointien rahoittamiseksi itäiseen Suomeen

2. Toimet, joilla lisätään puhtaan energian mahdollisuuksia ja digitaalista puhdasta kasvua

- Esitetyt selvitykset ovat tarpeellisia ja parantavat puhtaan energian hankkeiden etenemistä itäisessä Suomessa.
- Etelä-Savossa ei ole mahdollisuutta muodostaa tuulivoiman kompensatioalueita
- Sähkön siirron infrastruktuuria on vahvistettava, jotta hankkeet voivat toteutua

3. Toimet, joilla lisätään kestävä matkailun vetovoimaa

- Etelä-Savon maakuntaliitto pitää teemoja osuvina ja toteuttamiskelpoisina:
- matkailutoimialan kansainvälistyminen ja kestävän matkailun kasvuohjelman sekä itäisen Suomen matkailustrategian laatiminen tärkeää -> joiden toimeenpano edellyttää rahoitusta
- luonto-, erä- ja kulttuurimatkailun vetovoiman kehittämisen joukkoon on tarpeen nostaa ruokamatkailu, joka on tärkeä osa matkailun kansainvälistymistä
- Taidekeskus Retretin saneeraus, ainutlaatuiseksi ja vetovoimaiseksi matkailu- ja kulttuurikeskukseksi tarvitsee tuekseen valtion, kuten OKM:n rahoitusta ja pitkäjänteisen kehittämishankkeen. EU:n rakennerahastovarajat eivät ole riittäviä hankkeen toteuttamiseen.

4. Toimet, joilla lisätään osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta

- Tässä osassa ei ole esitetty valtakunnallisten tai jo olemassa olevien toimenpiteiden lisäksi uusia toimenpiteitä, joilla koulutusta lisättäisiin tai osaavaa työvoimaa saataisiin itäiseen Suomeen. Esitetyt toimenpiteet toteutuvat joka tapauksessa. Poikkeuksena on määräaikaisen alueellisen opintolainahyvityksen pilotoinnin selvitys itäisessä Suomessa.
- Osaamisen vahvistamisella ja työvoiman saatavuudella on keskeinen rooli, jotta alue kansainvälistyy, vahvistaa TKI -toimintaansa, luo mahdollisuuksia vihreälle siirtymälle, digitalisaatiolle ja matkailulle.
- Alueen matalan koulutustason vuoksi itäisessä Suomessa olisi tarve palauttaa toisen asteen koulutuspaikkoja sekä aikuisopintotuki alan vaihtajille ja toisen tutkinnon suorittaville. Itäisen Suomen positiivinen erityiskohtelu tulisi ottaa käyttöön koulutuksen pito- ja vetovoiman parantamiseksi, koska alueen nuorista merkittävä osa hakeutuu nyt opiskelemaan muualle Suomeen.
- Etelä-Savo tarvitsee lisärahoitusta opettajankelpoisuuteen johtavien opintojen ja tutkintoon johtavan koulutuksen järjestämiseksi vastaavasti kuin on myönnetty jo Kainuun ja Ylä-Savon osaamistarpeisiin sekä helpottamaan varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien työvoimapulaa 3/2023.

5. Toimet, joilla lisätään koko Suomen turvallisuutta, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta

- Valtion vetäytyminen erityisesti maaseudulta heikentää turvallisuutta ja ihmisten luottamusta valtioon ja yhteiskuntaan. Ohjelmasta puuttuu kuvaus siitä, että myös kansalaisten kokeman turvallisuuden tunteen tulee vahvistua itäisen Suomen ohjelmalla. Itä-Suomen ohjelmassa tulee painottaa tavallisten kansalaisten kokemusta siitä, että valtio huolehtii yhteiskunnasta ja kansalaisistaan.
- Esitetyt selvitykset ovat tarpeellisia.

- Konkreettisenä toimenpiteenä tulee olla kokonaisturvallisuuden osaamiskeskuksen perustaminen itäiseen Suomeen.
- Finnveran takausmekanismin laajentaminen maataloustuottajien rahoitustarpeisiin on välttämätöntä
- Ohjelman tulee vahvistaa maatilatuotannon tarvitsemia sähköverkkoja ja -linjoja sekä digitaalista infrastruktuuria laajakaistarakentamisella
- Varataan itäisen Suomen siltahankkeisiin 200 miljoonaa euroa.
- Tulee toteuttaa ohjelmamuutos EAKR -rakennerahasto-ohjelmaan, jotta kiinteiden laajakaistayhteyksien rakentaminen olisi mahdollista ohjelmakauden loppupuolella 2025-2027.
- Rajaseudun asuttuna pitäminen tarvitsee uusia rahoitusmalleja, kuten kansalaisille riskiluototusta, jotta alue pysyy asuttuna ja kiinteistöt eivät jää tyhjiilleen.

6. Toimet, joilla lisätään alueiden (fyysistä ja digitaalista) saavutettavuutta

- Saavutettavuustarkastelun relevanssi jää puutteelliseksi, koska saavutettavuuden osalta todetaan vain olemassa oleva tilanne ja jo tehdyt päätökset eli mitään uutta, toimenpidettä tai Itä-Suomeen kohdistuvaa rahoitusta ei luvata ohjelmassa.
- Ohjelmaan on lisättävä itäisen Suomen tarvitsemat tie- ja raideliikenneinvestoinnit ja lentoliikenteen turvaaminen 2027 mennessä, koska ne ovat välttämättömiä edellytyksiä matkailun ja yleisen investointikyvykkyuden, elintärkeitä raaka-ainekuljetusten näkökulmasta. Savon ja Karjalan radan investointia on kiirehdittävä.
- Poikittaisia huoltovarmuuden kannalta keskeisiä tie- ja rautatieyhteyksien rakentamista ja korjaamista on rahoitettava valtion budjettirahoituksella välillä Parikkala-Savonlinna-Pieksämäki.
- Savonlinnan lentoliikenteen jatkuvuuden turvaaminen on kiireellinen hanke itäisen Suomen matkailun kansainvälistymisen vuoksi
- Alemman tieverkon korjausvelka vaarantaa energiakuljetukset ja raaka-ainekuljetukset itäisessä Suomessa ja verrattuna muuhun maahan haasteena on siltojen määrä ja niiden huono kunto

7. Muut huomiot ohjelmaluonnoksesta/uudet konkreettiset ehdotukset

- Ohjelma on yleispiirteinen ja sisältää mittaluokaltaan vaihtelevia aikomuksia ja suunnitelmia. Lisäksi esitetään myös sellaisia toimia, jotka koskevat koko Suomea ja tulevat toteutumaan ilman itäisen Suomen ohjelmaakin.
- Valtioneuvoston kanslia on ehdottanut EU:n rakennerahastovarojen käyttämistä suunnitelmien toteuttamiseen ohjelmakaudella 2021-2027 tuomatta esille muita vaihtoehtoja. Ohjelmakauden varoista 2/3 on jo sidottu, mutta jäljellä olevia rajallisia varoja käytetään ohjelman toteuttamiseen tehtyjen suunnitelmien mukaan. Näillä suunnitelmilla edistetään nimenomaan itäisen Suomen kilpailukykyä.